

Az ördögszekerek nyomában...

1. rész

*„Ily gyorsan múlik el nyarom.
Ördögszekéren hord a szél –
egy pillanat és odavan,
amit egy nemzedék remél.”
József Attila: Nyár /részlet/*

1. Szülőföldem

*„A szülőföld szálai örök összekötők
a tájjal és a földdel, amiből az ember
lett, és amivé lesz, és nem szakadhat-
nak el soha.”¹*

Családom négy generáció óta él a három tájköz találkozásánál², Császártöltés – Kecel vonzáskörzetében. Én magam Kecelen születtem, Császártöltésen éltem gyermekként, ott jártam iskolába, Kecelen alapítottam családot és immár két éve a Császártöltéshez tartozó Kiscsalán élek. Rövidebb, hosszabb időre többször is elhagytam ezt a tájat, de a szívem mindig visszahúzott ide. A homokdombok ismerős hajlatai, a partoldalban

fészkelő gyurgyalagok, a fenyőerdők gyanta illata, az ördögszekereket úzó pusztai szél érintése, a Vörös-mocsár sejtelmes hangja láthatatlan kézként örökre foglyul ejtett, és ezernyi szállal a szülőföldemhez köt.

„Az ősi ház, az ősi föld éppoly elválaszthatatlan tőlünk, mint testünk valamely tagja, mint lelkünk valamely része. Ha meg kell válnunk tőle, nyomorékok vagyunk mindholtunkig.”³

Felmenőim egytől egyig egyszerű, dolgos parasztemberek voltak, akik fáradságos munkával próbálták megszelídíteni és élhetővé tenni a szeszélyes futóhomokot. Sokszor emberfeletti munkát végezve dacoltak a természeti erővel, és utolsó lehetőségükig védtek, óvták, gondozták kicsinyke földjüket. A föld szeretete nemzedékeken át, már az anyatejjel beleívódott lelkükbe, s ez az érzés végigkísérte egész életüket. A silány, néhol semmire sem használható területeket is nagy becsben tartották, átkozódní senki sem hallotta őket, ha a földről volt szó. A futóhomokot sem szídták, hiszen *aranyhomok*nak nevezték. A szegény emberek számára minden talpalatnyi föld aranyat ért, legyen az zsiros, fekete „szigeti” talaj vagy megszelídítésre váró, sárgán aranyló pusztai homok. Az egyiken megtermett a kenyérnek való gabona, a másikon a bornak való szőlő vagy a lekvárnak való gyümölcs. A si-

lányabb terület jó volt legelőnek, a szikesen növe nád a házak tetejét adta. Az agyagos részek a házak falához szolgálták építőanyag gyanánt. A tőzeget kiszáritva fűtőanyaghoz jutottak, a száraz ördögszekerekkel a kemencéket fűtötték. Nem tanította senki őket arra, hogy védeni kell a környezetet, egyszerűen zsigereikből érezték, mit kell tenniük, hogyan kell élni. *Házat építettek, otthonot teremtettek a pusztaságban.* Példamutató munkájuk eredményeként falvak, városok nőttek ki a semmiből. Dolgos kezeik nyomán, szinte észrevétlenül átalakult a táj.

„A táj nem csupán természet, sem pedig emberi alkotás. A táj mindkettő. Az ember és a természet együttműködésében megformálódott élő, eleven organizmus, amely folyamatos változásban, alakulásban létezik.”⁴

A szoros egymásrautaltság közösségeket hozott létre, amelyek a legnagyobb természeti és történelmi viharok közepette is, védőhálóként, óvták és összetartották az itt élő nemzedékeket. A hagyományok átsegítették a közösségek tagjait az emberi élet sorsfordító pillanataiban, és erős talapatként máig megtartották minden viszontagság közt. Mindannyiunk kötelessége kell legyen ennek a máig élő örökségnek az ápolása, éltetése és továbbadása.

Joggal merül fel mindenkiben a kérdés, mindez hogyan történjen, ho-

1 Fekete István; www.citatum.hu; 2011. március 20.
2 Sárköz, Kiskunság, Bácska.
3 Gárdonyi Géza; www.citatum.hu; 2011. február 24.
4 www.arstopia.hu; 2011. április 4.

gyan kell ápolni, éltetni, továbbadni az örökséget. A válasz egyszerű és kézenfekvő: például nem szabad hagyunk, hogy a történelem viharait átélte helyneveink a feledés homályába merüljenek. Ezek a nyelvi emlékek kezdetben szájról szájra terjedtek, és szorosán hozzátartoztak őseink mindennapjaihoz. Fontos volt, hogy a hosszú téli estéken elhangzó történetek, mesék mindenki számára érthetővé váljanak, a szereplők és a helyszínek könnyen beazonosíthatóak legyenek. Magam is csak most döbbsentem rá, mennyi beszédes földrajzi névvel bír szűkebb hazám. Ezek többsége ma is használatos, térképeken szereplő név. Szép számmal akadt azonban olyan is, amelyet csak nagy nehézség árán tudtam elhelyezni a térképen.

A következő oldalakon egy képzeletbeli utazásra hívom a tisztelt olvasót. A szél által úzótt ördögcszekerek nyomán induljunk el vissza a múltba, és idézzük fel emléket fáradságos munkával otthont teremtő őseinknek!

Kecel története

„A házak és az emberek elmúlnak, de az őszi mezők egyformák maradnak, akárhogy öröklük, mérjük, művelik is őket az emberek. Ebből pedig nyilvánvaló, hogy nem az emberek bírják a földet, hanem a föld szolgálja az embereket.”⁵

Ez a vidék kedvező földrajzi fekvésének – az itt kezdődő és Bajáig húzó magaspартnak – köszönhetően már az őskorban, ha szórványosan is, de lakott volt. A régészeti terepbejárások leletanyagai alapján egyértelműen kitűnik, hogy az idők folyamán kisebb-nagyobb embercsoportok folyamatosan éltek itt. A leletek között leginkább edénytöredékek, bronztárgyak szerepeltek. 1955-ben a szarmaták jelenlétére utaló temetőt is találtak a település határában, amelynek korát i.sz. I. századra becsülték. Az idők folyamán további nagyszámú leőhely került elő, amely azt bizonyítja, hogy közel négy évszázadon át élt ez a népcsoport ezen a területen. Az i.sz. IV.-V. évszázadok népvándorlásai so-

rán az avarok foglalták el a helyüket. Erről tanúskodtak az 1958-ban feltárt avar köznépi temető leletei. Arany karpereceket, fülbevalókat, bronzból készült övcsatokat, nyílcsúcsokat és kard töredékeket találtak a sírokban. A honfoglalás korából is számos tárgyi emlék, többek közt ékszerek, fegyvertöredékek, lószerszámok kerültek a napvilágra. Az államalapítás utáni időszak jelentős társadalmi változásokhoz hozott az itt élők életében is. Megkezdődött a birtokviszonyok kialakulása, amely a feudális társadalom alapját képezte. A kereszténység felvételével megváltoztak a mindennapi élet rítusai, szokásai. A gazdálkodás módjával változásával a településrendszer is átalakult. Míg az Árpád-korra a sűrűn elhelyezkedő, kis létszámú, addig a középkorra az egymástól távolabb eső falvak voltak a jellemzőek. Ezt nevezik „falupusztásodási” folyamatnak, amely azt eredményezte, hogy sok kis település örökre eltűnt. Szerencsés esetben nevüket a népnyelvben egy-egy határrész megnevezéseként megőrizték, továbbadták az utókornak. A megfigyelések arra engednek következtetni, hogy az Árpád-kori falvak 2-3 km távolságra helyezkedtek el egymástól. Általában egy vízfolyás két oldalán épültek a házak, a templomot pedig úgy helyezték el, hogy védelmet tudjon nyújtani az ott lakóknak.

A környék a kunok beköltözéséig királyi várbirtok volt. *Kecel első írás-*

beli említésével egy 1198-ban íródott oklevélben találkozhatunk, egy dézsmamegállapodás kapcsán, amely a kalocsai érsek és a káptalan között jött létre III. Ince pápa jóváhagyásával. Ez a helynév a középkori Magyarországon négy különböző helyen is előfordult a korabeli oklevelek tanúsága szerint. Igaz, nem teljesen azonos alakban. Érdekes, hogy mindegyik település a mai napig is lakott, és folyók, patakok átkelésre alkalmas helyein jöttek létre. A kutatások szerint besenyők telepedhettek meg területükön, a XI. század közepe tájékán. Nevük valószínűleg az „áthaladó, lassan haladó, kecmegő” jelentésű, „kecsil” besenyő eredetű szóból alakult ki. A tatárjárás viharos évei után, IV. Béla király hívására kunok települtek az elhagyott, elnéptelenedett falvakba. Kecel a Csertán nemzetségbe tartozó Zongodnak a birtokába került. A későbbi férfiági leszármazottak családnévként viselték a falu nevét. Az 1421-1424. évi oklevelek adataiból arra lehet következtetni, hogy a középkori falu a mai település központjában helyezkedett el, egy kis ér két partján. A népessége kb. 80-85 fő lehetett. Szervezetileg a közeli Halas Szék fennhatósága alá tartozott, egészen a török hódoltság idejéig. 1526 szeptemberében a Budát ostromló török csapatok, hazafelé tartva átvonultak a környéken és végig fosztogatták az itteni falvakat. Az elkeseredett

Vasút Állomás régen 1930*

⁵ Fekete István; www.citatum.hu; 2011. március 20.

* Az írást illusztráló kececi képek a Városi Könyvtár és Művelődési Ház helytörténeti anyagából származnak.

Keceli községháza és központ télen a múlt század közepén

lakosság Habsburg Ferdinánd király pártjára állt. Ennek szörnyű következménye lett 1529-ben, mert Szapolyai János visszatért Lengyelországból, és török és szerb csapatokat hívott be uralma megerősítésére. A Ferdinánd-párti településeket kifosztották és felégették a bosszúhadjárat során. Akik nem tudtak elmenekülni, török fogságba kerültek. A környék szinte teljesen elnéptelenedett, közel húsz évig nyomát sem találni a korabeli iratokban. Az 1548-ból ránk maradt török adóösszeírások másolata szerint *nyolc család élt Kecelen* és leginkább állattenyésztéssel foglalkoztak. A környékbeli pusztákon szarvasmarhát legeltettek. A következő évtizedek nem kedveztek a népességnövekedésnek, hiszen a falu és környéke a Budáról délre tartó fő közlekedési út nyomvonalaiba esett, és így ki volt téve a harcokba vonuló török és magyar végvári csapatok zaklatásának is. Nehéz idők jártak az akkori gazdákra, hiszen nem elég, hogy a törököknek adót kellett fizetniük, nem elég, hogy a katonák fosztogatásait is el kellett tűrniük, 1646 tájéka a magyar végvári katonák birtokszerzési törekvései is sújtották őket. Az akkoriban Füleken székelő nemesi vármegye nem vette figyelembe a török uralmat, és úgy rendelkezett a környéket érintő ügyekben, mintha a török hódoltság nem is létezett volna. Mindez azt eredményezte, hogy nem lehet tisztán látni az akkori birtokviszonyokat. Ezek a zűrzavaros évek a halasi

gazdáknak kedveztek, akik igen nagy területeket szereztek meg bérletbe a török és magyar uraktól egyaránt. *A kalocsai érsekség egy 1665-ben I. Lipót király által kiadott adománylevelére hivatkozva az 1690-es évek elején lefoglalta Kecelt és környékét.* Gazdálkodást nem folytatott, továbbra is a halasi gazdák bérletében maradtak a területek. Az 1703-1711-ig tartó Rákóczi szabadságharc csapatmozgásai sem kímélték az itt élőket, hiszen rendszeresen elhajtották az állatállomány nagy részét.

A következő évek, évtizedek eseményeiről, történéseiről a határperек tanúvallomásaiból értesülhetünk. Ezek a perek legfőképpen a kalocsai érsekség és a halasi gazdák között zajlottak és a birtokhatárok pontos meghatározása volt a céljuk. A tanukat természetesen úgy válogatták össze a felek, hogy a saját érdekeiket képviseljék. Leginkább az itt szolgált, illetve szolgáló pásztorembereket hallgatták meg. A perekben kiemelkedő szerep jutott a változó helynevek használatának. *Az itt élő pásztorok voltak a hagyományok őrzői, nekik köszönhetően maradtak fenn a határnevek.* Az elnéptelenedett puszták és az elpusztult faluk nevei a szomszéd helységek gazdái, a bérlők, a szolgálók és a pásztoraik által éltek tovább évszázadokon keresztül. A nevük megmaradt, hiszen megőrizte az emlékezet, de a kiterjedésük, pontos határaik nem voltak tisztázottak. Ez részben a folytonosan változó birtoklási

rendnek, részben pedig a természeti adottságoknak tudható be. A szél által hordott futóhomok pár év alatt eltűntethetett egy kutat, egy bokrot, egy nagyobb mélyedést, sőt buckát is emelhetett bárhová. A mesterségesen kialakított határjelekre sem várt jobb sors, hiszen a „kopolások”⁶ is rendszeresen eltűntek. Igaz, ezt nem lehetett mindig a pusztai szélre fogni, mert rendszerint a szándékosan ráhajtott marhacsordák taposták szét. Ezért is volt fontos feladat, hogy időnként felújítsák ezeket a jeleket. Ezt a munkát a szomszédos települések lakói a későbbi félreértések elkerülése végett, együtt végezték.

1734-ben Patachich Gábor érsek újránepesítette Kecel pusztát. A betelepülők az ország több részéből érkeztek, és érseki jobbágyokká váltak letelepedésükkel. Pontosán nem lehet megállapítani, hogy honnan, de a helynév eredetű családnevek vizsgálata és a korabeli írásos emlékek alapján úgy tűnik, vegyes népességről beszélhetünk. Az alapítók felvidéki vármegyéből, Pest megye északi részéről és Kalocsa környékéről érkezettek, „nem maradtak fenn olyan összeírások, amelyekben feljegyezték volna az első keceliek származáshelyét.”⁷ Egy 1738-as egyházi jegyzőkönyv szerint 70 házaspár, kb. 356 személy élt akkoriban Kecelen. 1762-ben ez a létszám már 1176 főre emelkedett. Ez a növekvő tendencia a későbbiekben is megmaradt, 1798-ban 2190 fő volt a lakosság száma. *1834-ben a kalocsai káptalan vette át az érsekségi birtokokat,* így a területeknek új földesura lett. A mindennapi életbe, a falu belső ügyeibe nem avatkozott bele, de törvényes jogaival mindenképpen élt. Ez elsősorban a számadások ellenőrzéséből és a bíróválasztás jóváhagyásából állt. A kezdetektől fogva *Kecel legfontosabb irányító és vezető testülete az Esküdt Férfiak Tanácsa* volt. Az esküdtek a helybeli birtokos parasztság vagyonosabb rétegéből kerültek ki, számuk változó volt. Az 1839 utáni években 12 főből állt, ezek közül egy a bíró, egy az adószedő és tíz személy pedig esküdt volt. *„Az esküdteket magába foglaló tanács*

6 Kis kerek földhányások.

7 Bárh János: Kecel története és néprajza, Kecel, 1984, 97. oldal

*legfontosabb feladata az volt, hogy segítse a bírót faluirányító munkájában, és döntéseket hozzon a közösséget érintő jelentős kérdésekben.*⁸ Feladataik közé tartozott még, hogy örökösödési vitáknál vagyonokat becsüljenek fel, a szomszédos falvak vitáiban pártatlan tanúként vettek részt, a bíró által fogalmazott leveleken, igazolásokon tanúként aláírtak. Fizetést munkájukért a községtől nem kaptak, adóteher csökkentést azonban igen. Gyakran kihívták maguk ellen a köznép haragját, mert tisztességükkel fogva gazdasági előnyökre tettek szert. Egy példát is említenék ezzel kapcsolatban: megszerezve a szállítások jogát, a földesúri járandóságokat Kalocsára az ő fogataik vitték, amelyért a község mindig jó árat fizetett részükre.

Kecel népének kizárólagos foglalkozása sokáig az állattartás volt, a gyorsan növekvő lakosságot azonban már egyre nehezebben tudta el- tartani, ezért a település bírái rettegve néztek a jövőbe, és a kiutat a gyenge minőségű földek szőlővel történő betelepítésében látták, melyhez megkapták földesuruk, a kalocsai érsek hozzájárulását. Ettől kezdve az itt élők megélhetésének alapját szőlők,

gyümölcsösök, kertek jelentették, és jelentik mind a mai napig.

A fejlődést és a vagyonosodást jól példázza, hogy 1802-ben felépült a Katolikus Szentháromság Templom, a Községháza (a mai Polgármesteri Hivatal), az első iskola, megalakult az ipartestület, a posta. Tűzoltóságot és rendőrállomást is kapott Kecel, és a település bekapcsolódott az országos vasúthálózatba.

Az 1848. évi IX. tc. hatályba lépésével a jobbágyok szabad emberré váltak, továbbá eltörölte a robotot, a kilencedet, a füstpénzt. Az 1848-as törvények megteremtették a feltételeit a változásnak, ezáltal egy új korszak vette kezdetét.

A Fényes Elek által összeírt 1851-es adatokat átnézve,⁹ és egy kis számolást követően, kiderül, hogy 16 000 hold szőlőterülettel rendelkezett a község. Ezen adatok ismeretében már az sem meglepő, hogy az 1886. évi országos kiállításon a keceli bortermelők aranyérmeket nyertek, amelyek nagyban növelték az itt termelt asztali borok jó hírét. *A 19. század végére a szőlő vált Kecel község lakóinak legfontosabb jövedelemforrásává.* Az 1851-es szám adatok holdról hektárra

törtető átváltása után már könnyen áttekinthetővé válnak az elmúlt 150 év változásai. Az összterület csökkenésének oka az, hogy „1952. január 1-én Kecel déli területeinek elszakításával létrejött Imrehegy község.”¹⁰ A szántó, a gyepek és legelőterület csökkenésének elsődleges oka is ebben keresendő. Másodlagosan pedig azzal magyarázható, hogy az arra alkalmas területeket erdőtelepítésre és szőlőültetésre hasznosították Kecel szorgos gazdái. Ezek a szám adatok is azt a tényt támasztják alá, hogy kezdetben a község lakosai legeltetéses állattartással foglalkozó pásztoremberek voltak. A változó idő és a gyenge minőségű termőföld azonban rákényszerítette őket arra, hogy változtassanak az életmódjukon.

A század utolsó éveiben fejlődésnek indult a malomipar, a kereskedelem, megalakultak az első helyi pénzintézetek. A két világháború között új iskolák, egészségház, portmentes utak, ipari vállalkozások jelzik a fejlődést.¹¹ Kecel fejlődésére 1945 után kedvezően hatott, hogy a szakszövetkezeti forma segítségével a gazdák önállóságát sikerült legalább részben megőrizni. Ez a tulajdonosi és vállalkozói szemlélet megerősödését eredményezte, hiszen a szakszövetkezethez, melynek közel négyezer tagja volt, majd minden keceli család kötődött valamilyen formában. Az önállóan gazdálkodó keceli családok anyagi és szellemi megerősödése a község intézményeinek fejlődésében is tükröződött.¹² A fejlődés további állomásai: 1952-ben villamosították Kecelt, felépült az új 8 tantermes általános iskola. A gimnázium 1964-től 5 évig működött a községben, amelyet 1969-ben azonban megszüntettek, mivel az akkori járási hivatal álláspontja szerint veszélyeztette a szomszédos járási székhely várossá válását. A termálfürdő és uszoda 1964-ben épült fel, és az ivóvízhálózat is kiépült. Kecelt 1970-ben nagyközséggé nyilvánították.¹³ Az Újfalusi Szent Család Katolikus templom modern épülete 1981-

Kanális híd

8 Bárh János: Kecel története és néprajza, Kecel, 1984, 155. oldal

9 Fényes Elek Geográfiai Szótára, Pest, 1851, 192-193. oldal

10 Bárh János: Kecel története és néprajza, Kecel, 1984, 139. oldal

11 Bárh János: Kecel története és néprajza, Kecel, 1984.

12 Fenyvesi György Gábor: Kecel iparosai és kereskedői, „Erre is emlékezem” Pályázat, 2003.

13 Dr. Koszta Sándor: Keceli Regélő. Keceli házak és emberek, história, genealógia, migráció. Kiadó: Thorma János Múzeum, Kiskunhalas, 2004.

ben, 1993-ban pedig az Evangéliumi Pünkösdi Közösség imaháza épült fel. Az új 16 tantermes iskola 1981-ben, 1984-ben új Városi Könyvtár és Művelődési Ház épült, 1985-ben Kecel bekapcsolódott a nemzetközi távhívásba, a belterületi úthálózat 90%-a szilárd útburkolatot kapott. Az új szakorvosi rendelő 1990-ben készült el. A rendszerváltást követően gyors fejlődésnek indult a település, ennek következtében 1993. április 22-én városi rangot kapott Kecel. Felépült az új Idősek Otthona, a Sportcsarnok, Rendőrség, kiépült a gázhálózat, emeletráépítéssel bővült a Városi Könyvtár és Művelődési Ház, megújultak az iskola épületei, új óvodák épültek.¹⁴ A település arculata jelentősen megváltozott, parkok, szökőkutak, közterti szobrok, játszótérek varázsolják kulturálttá, lakhatóvá a várost. A XX. század utolsó két évtizedében jelentős, és a piacon meghatározó ipari vállalkozások jöttek létre.¹⁵

Kecel népe mindig is szorgalmas, dolgos emberekből állt, akik kemény, olykor emberfeletti munkával megszelídítették a futóhomokot és ezáltal Magyarország szőlős- és gyümölcsös-kertjévé varázsolták ezt a tájat.

Kecel helynevei¹⁶

Településrészek és dűlők¹⁷

Tölös: Ma már nem használatos név, amely egy ősi tölgyes részt takart a határban.

Szilos: Kecel Baja felé eső része, amely ma már beépített, de régen legeltetésre használták. Az itt tartott szilaj marha után kapta nevét: szilaj-szilos.

Tüskös: Nevét a galagonyabokrairól kapta, amelyeknek hegyes tüskéi sok sebet okoztak a vigyázatlan embereknek.

Csőngöd/Csenged puszta: A középkorban egy falu állt területén, de történetének nincs írásos nyoma, pontos helyére csak következtetni tudunk.

Keceli fiatalok a Kanális hídnál

Polgárdi puszta: Pelkárty nevű földesúr tulajdona volt a kezdetekben, kb. 7777 k.holdas birtokként. A szájhagyomány útján terjedő nevet az elhallások nyomán leegyszerűsítették, így alakult ki a máig használatos alakja: Pelkárty – Pokárd – Polgárdi. A török uralom után Mérey Móric birtokába került, majd az Ullmann báróké lett. Utánuk a Berger-Brachfeld uraság birtokolta, tőlük a Windisch családhoz került, később a Szabadkai Takarékpénztár tulajdonába ment át. 1911 körül a bank felparcelláztatta, és a császártöltési gazdáknak eladta. 1907-ben Kecelhez csatolta a vármegyét.

Dömötör puszta: Kecel területén a X-XI. században az egyik legnagyobb település lehetett Szentdemeter – ma Dömötörként emlegetik –, amely a török háborúk idején pusztult el. Nevét templomának védőszentjéről kapta. Pontos helyét nem tudták meghatározni, csak következtetni lehet rá a környéken talált edénytöredékek alapján. Polgárdi, Csábor, Csenged is hasonló sorsra jutott.

Bekó sarok: A Bekó család tanyája után kapta a nevét ez a rész.

Rózsa berek: Ezen a részen rengeteg vadrózsabokor volt, termését, a csipkebogyót, teának gyűjtötték.

Látó sziget, Látóhegy: Egy víz-állásos területből kiemelkedő rész, ahonnan az egész környék jól belátható. Csapadékosabb időszakokban szinte az egészet víz veszi körül.

Pusztatemplom: A dömötöri részen állt templom feltételezett helyének neve.

Rákóczi rét, Turcsány rét, Flaisz hegy, Orcsik rét, Lakatos rét, Vörös erdő, Fekete dűlő, Sováb kút: A földtulajdonos neve alapján keletkezett nevek.

Szélmalom dűlő: A szélmalomhoz vezető út neve, magára a malomra már a régi öregek sem emlékeznek.

Fehérhomok: Homokos terület, amely nevét a homok színéről kapta. Szinte vakítóan fehér, apró szemcsés és teljesen használhatatlan művelésre.

Kendereshalom: Kendert termeltek ezen a részen, volt itt egy kis tó is, amelyet Kenderáztatónak hívtak. Ma már teljesen kiszáradt.

Csárda lapos: A dömötöri csárda mellett elterülő sík terület.

Kecskeméti lapos: A Kecskemétre vezető út melletti sík terület.

14 Ádám Andrea és Ernszt Tiborné: Szülővárosom, Kecel rövid története. Tanyavilág és nagyszüleim, 1997.

15 Forrás: Bárth János: Kecel története és néprajza, Kecel, 1984. Vigula Hajnalka Mária: PINTÉR – az ember a név mögött. Szakdolgozat. Baja, 2010.

16 Forrás: Bárth János: Kecel története és néprajza, Kecel, 1984. Rác János, Pásztor János, Hugyi János elbeszélései.

17 *Dűlő:* a község határának bizonyos része, melyet v. utak, v. természetes mesgyék körülhatárolnak; azon kívül azon terület, út, mezsgye, árok, melyre a rendszerint párhuzamosan menő szántóföldek végei kimennek, kidűlnek, ill. magának a szántóföld végének azon része, melyen a szántáskor az ekével megfordulnak. www.kislexikon.hu; 2011. április 23.

Kölesér: Jobb minőségű földterület egy vízfolyásos ér mellett, ahol kölest termesztettek.

Berek: Alacsony fekvésű, mocsaras terület, fákkal, bokrokkal és lágyszárú növényekkel buján benőve.

Kápolna hegy: Szántáskor egy kápolna romjaiból származó kövek kerültek a felszínre.

Újkút dülő: Az állatok itatására használták, valószínűleg lehetett egy öregkút is, erre azonban már nem emlékeznek az emberek.

Dávidszürje: Orcsik (?) Dávid szérűjén csépeltek a gabonát, akiknek nem volt akkora helyük, ahova a cséplőgép befért volna. Szérűje – szürje.

Koshegy: Nevét az itt nevelt és legeltetett birkák után kapta. A tenyészkosokat nem lehetett együtt nevelni a többivel, ezért külön pásztor őrizte őket, távol a nyájtól.

Nyírjes: Alacsony fekvésű, pangó vizes terület, amelyen szőrös vagy birceses nyírfák nőttek.

Szilvás, Szilvási erdő: Még használják a nevet, de megoszlanak a vélemények az elnevezéséről. Egyik változat szerint, öreg szilvafák voltak itt, amelyek terméséből pálinkát és lekvárt főztek, a másik változat a tulajdonos nevével magyarázza.

Polgárdiszél/Ugri: Olyan keskeny parcellákat alakítottak ki, amelyeket akár át is ugorhatna az ember. Ugrik – ugri.

Felső újhegy, Alsó újhegy: Ma ebben az alakban nem használatos megnevezés, helyette az Alsó- és Felsőjárás mondják.

Galambos dülő: Az út melletti tanya udvarán egy nagy galambdúc állt,

amelynek csodájára jártak a környékeliek.

Major sík: A közeli majorsághoz tartozó sík terület miatt nevezték el így.

Öreghegy: Régi ültetésű szőlőiről kapta nevét.

Lapos kút: Egy sík marhalegelő közepén elhelyezkedett kút miatt hívták így. Ott itatták a marhákat, amik teljesen elegyengették patáikkal a körülötte lévő földet.

Szarkás, Szarkási tó, Szarkási erdő: Rengeteg szarkafészket lehet erre még ma is látni. A tó mára kiszáradt, nevét még őrzi az emlékezet.

Sövényes kút: Az itató helyeken a kutak falát nem téglából rakták ki, hanem a rekettye bokor vesszőiből font „palánkkal” védték meg a beomlástól. A rekettyebokrokat sövényként egymás mellé ültették, hogy megfogja a szelet és a szél által hordott homokot.

Tízholdak: Tíz hold területű birtokok kerültek kiosztásra a tagosítás során.

Túlalomok: Futóhomokos, homokbuckás terület mellett található határrész majorsági épületekkel.

Méhes-fok: Alacsony fekvésű terület, ahol leginkább fűz és rekettye nőtt. „Méh- legelőnek” is hívták, mert ide rakták ki a kaptárokat tavasszal a gazdák, mert ezek a fák és bokrok virágoznak legelőször.

Kopaszhegy, Móriczhegy, Fakóhegy: Valószínűleg ragadványnevek után lettek elnevezve, azokról a gazdákrol, akiknek itt voltak a birtokaik.

Takarodó: Ma már nem használt név, csak valószínűsíteni tudjuk, hogy egy gyalogút neve lehetett, amelyen a napszamosok hazafelé tartottak.

Zöldhalom: Buja növényzetéről kapta nevét.

Sasheverő: Az itt fészkelő sasokról kaphatta nevét, nem használatos már.

Dinnyehegy: Magasabb fekvésű terület, ahol dinnyét termeltek hosszú időn át.

Ebédváróhegy, Kenyérváró hegy: Kisebb magaslatok a határban, ahol a napszamosok, béresek megpihentek délben és ide hozták az asszonyok az ebédet.

Kilátó: Természetes magaslat, ahonnan belátható a környék.

Hármas határ: Három település közigazgatási határa, ahová egy dombot emeltek, amelynek három csúcsa van.

Agyagos út: Sárga, agyagos talajáról nevezték el, amely esős időben szinte járhatatlan.

Bajai út: A Bajára vezető út neve.

Fásút: Az út két oldalán leginkább akácfákat ültettek, néhol sarjmeggy is előfordult.

Diófás út: Diófák által szegélyezett út, amely Szarkásról vezetett át Középcsalára.

Angolkert: A tanítók, tanárok számára biztosított, angol mintára művelt zöldeges kertek a faluhoz tartozó majorság területén.

Templomhegy: A szarmata kori temető lelőhelye.

Tetűhegy: Nehezen járható, homokos terület, amelyet a népi hagyomány „tetű, egy helynek” titulál.

Körtefahegy: Vadkörtefák álltak rajta, amelyek terméséből pálinkát főztek.

Paphegy: Papi birtok volt, ennek emlékét őrzi a név.

Csőszház: Valóban állt egy csősz által lakott ház a területén. Térképészeti pontként több térképen is megtalálható.

Csonthalom: Szántáskor több csontot is találtak itt. A lábszárcsontok méreteit figyelembe véve kb. 2 méter magas személyek lehettek az elhunytak. Hivatalos ásatás nem történt.

Piszkos major: Nevét az elhanyagolt épületeiről kapta, amelyeket nem meszelték át és a piszkos falak már messziről látszóttak.

Miskei telep: Miskéről minden télen eljöttek néhányan fakitermelésre, ők építettek szállásnak néhány

Keceli vásár 1930-1940 Borbényi János szabóságából való öltönyöket árulnak

Sendula Ferencné felravatalozva (1955) a háznál

kisebb házat. A falujuk erdőterületet vásárolt itt, hogy legyen építőanyag és tűzrevaló a lakosainak.

Menta telep: Kecel és Császártöltés között, a tőzegszélben az 1930–as és az 1940-es években volt egy menta ültetvény és a hozzá kapcsolódó majorsági épületek. Sokan jártak ide napszamba kapálni és mentát szedni, többek között az én nagymamám is. Már a romjai sincsenek meg.

Csukástó, Csukás felső, Csukás alsó: Teljes egészében használhatatlan alacsony fekvésű, szikes terület, nem terem meg rajta semmi a nádon kívül. Régen egy mély tó feküdt itt, amelyben csukák voltak, mára sekély a vize.

Zsombostó: Zsombékos terület volt Kecel és Császártöltés határán, régen egy tó is feküdt területén, ma már teljesen kiszáradt, esősebb időszakokban, foltokban még megjelenik a víz. Zsombékos – zsombos

Bogárzó: Kunfehértó határában eredő, Kiskunhalashoz tartozó Rekettyésen és Imrehegyen át Kecelre érkező patak, csatorna neve, amely már a középkori térképeken is megtalálható. Délről északra folyik, kacsaringós medrét a múlt században szabályozták, néhol áthelyezték. Vízhozama ma már csekély, néha teljesen kiszárad. A múltban még halban bővelkedett, halásztak benne. A mélyen fekvő területekről gyűjtötte/gyűjti össze a csapadék- és a talajvizet. Régen az örjegi mocsarakba torkolt, majd a Dunavölgyi Főcsatornába kötötték be. Ágas-bogas – bogas

Ökördi: Marhalegelő volt, ahol a falu gulyáját legeltették, ma már Kiskőröshöz tartozik. Ökör – ökördi

Barnakert: Alacsony fekvésű, pangó vizes terület. Az 1970-es években feltöltötték és részben beépítésre került. Nevét a talaj barnás színéről kaphatta.

Kenderföld, Kenderföldi tó: Ezen a területen kenderet termesztettek, az itt található tóban áztatták feldolgozás előtt. A terület beépítésre került, a tavat kikutorták és horgász-tóként üde színtöltja Kecelnek.

Bánegyháza: Teljesen kiesett a köztudatból ez az elnevezés, amelyet valamikor egy középkori falu viselt. Az 1730-as években pusztanévként használták, több okiratban is előfordul. Leginkább a keceli és halasi gazdák határvitáiban találkozhatunk vele. A ma élő öregek közül is csak kevesen tudják, melyik rész tartozik hozzá, pedig a térképeken máig megtalálható név. Ma Imrehegyhez tartozik.

Raffai-szék: A Raffai család birtoka volt, nevének keletkezésére csak

következtetni tudunk. Székel – szék; szikes, szik – szék

Határ út: A birtokperekből alakulhatott ki, valószínűleg birtokhatárt jelölt, mai napig használatos elnevezés.

Négyöles út: Jártas dülő út volt, amely a szélessége után kapta nevét, amely napjainkban is élő.

Harcokcsi út: A II. világháború után kapta nevét, mert a kiskunhalasi orosz laktanyából erre vonultak át a tankok és a harci járművek a csornai lőtérre gyakorlatra.

Suba galagonyás: Sík területen lévő, galagonyával sűrűn benőtt, kb. 3 ha-os rész a határban.

Lóúsztató/Pozsgai rét/: Alacsony fekvésű, pangó vizes, agyagos terület, innen hordták a vályogot a környékbeli tanyák építésére. A ki-termelt föld helyén összegyűlt talajvízben nyáron a gazdák a lovaikat mosták, úsztatták. A Pozsgai család tulajdonában volt sokáig.

Sóskabokor: A XVIII. században folyó határperekben emlegetik természetes határjelként, amely Bánegyházát és a Kiskunhalashoz tartozó Felső Kisteleket választotta el egymástól. A sóskabokor őshonos növénynek számított errefelé, de mesterségesen is szaporították és ültették a határba, a homok megkötése céljából.

Albert kútja: Egy itt szolgáló juhász után kapta nevét, itatásra használt ásott kút volt, mára már eltűnt, nehezen beazonosítható a helye.

Kerekhegy: Magasabb fekvésű terület, természetes határjel volt, ma már nem használatos.

(Az írás – melyből részletet közlünk – a Nemzeti Erőforrás Minisztérium Anyanyelvápolók Szövetsége Anyanyelvi pályázatára készült, 2011-ben.)

VIGULA HAJNALKA: 1972. május 8-án születtem Kecelen. Felhőtlen gyermekkoromat Császártöltésen töltöttem, majd Kecskeméten a Katona József Gimnáziumban érettségiztem, utána férjhez mentem és közel húsz évig Kecelen éltem. Nyolc évvel ezelőtt új életet kezdtem, immár hat éve a két település között, a Vörös-mocsár természetvédelmi terület szomszédságában, gyönyörű helyen, egy alig száz főt számláló kistelepülésen, Kiscsalán lakom. Közel van mindkét, számomra fontos település, Császártöltésen a szüleim laknak, Kecelen a barátaim. Felnőtt fejjel, sokévnnyi kihagyás után ültem vissza az iskolapadba. A bajai Eötvös József Főiskolán diplomáztam, andragógia szakon. A tanulmányaim idején – kiváló tanáraink ösztönzése nyomán – vált szenvedélyemmé a helytörténeti kutatás. Szívesen beszélgetek a környezetemben élő idős emberekkel, hiszen remek történeteket mesélnek a régmúlt időről. A száraz adatok és tények így válnak élővé, szerethetővé és átadhatóvá. Jelenleg a Keceli Városi Könyvtár és Művelődési Házban dolgozom területi koordinátorként, a Nemzeti Művelődési Intézet kulturális közfoglalkoztatási programjának keretein belül.